

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Szűcs Tamás

Pécs

2008

**PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
GAZDÁLKODÁSTANI DOKTORI ISKOLA**

**A TERMŐFÖLD JOGI SZABÁLYOZÁSÁNAK
NEMZETKÖZI GYAKORLATA**

PhD-ÉRTEKEZÉS

**Témavezető:
Dr. Buday-Sántha Attila
tanszékvezető egyetemi tanár**

Szücs Tamás

PÉCS, 2008.

Tartalomjegyzék

I. Bevezető.....	6
I. 1. Célkitűzések.....	8
I. 2. Vizsgálat adatbázisa és módszerei	12
II. Földreformok főbb folyamata a világban és hazánkban.....	15
II.1. A reformok elmélete.....	15
II.2. Magyar földreformok	24
II.2.1. A XX. század első felének földreformjai	24
II.2.2. Szocialista kollektivizálás.....	26
II.2.3. A rendszerváltás	30
II.2.4. Kelet-európai átalakulás főbb jellemzői	36
II.2.5. Összegzés.....	39
III. A hagyományos családi gazdaság helyzetének alakulása	42
III.1. Családi gazdaságok fogalma	42
III.2. Európai Unió családi gazdaságai.....	45
III.2.1. Az uniós családi gazdaságok csoportosítása	45
III.2.2. A családi gazdaságok számának változása.....	47
III.2.3. Az üzemméret változása.....	49
III.2.4. A földrajzi tipologizálás	51
III.2.5. Az üzemi jövedelem változása	52
III.3. Amerikai gazdasági rendszer	58
IV. A magyar üzemszerkezet.....	66
IV.1. Földhasználat Magyarországon.....	66
IV.2. Üzemszerkezet	69
IV.3. A szövetkezeti átalakulás	82
IV.4. Összefoglalás	87
V. A földtulajdont szabályozó jogszabályok.....	88
V.1. A föld tulajdonjogának szerepe.....	88
V.2. Az egyes országok földjogi szabályozása	95
V.3. Az újonnan csatlakozott uniós és egyéb országok	102
V.4. Magyar földjogi szabályozás.....	110
V.5. Öröklési jog	114
V.5.1. A római jogrendszeren alapuló országok	114
V.5.2. Brit jogrendszer	115
V.5.3. A skandináv jogrendszer	116
V.5.4. A német jogrendszer.....	117
VI. Az jogi szabályozás elemzése.....	119
VI.1. Az országok földjogi klasztere.....	119
VI.2. Az alkalmazott módszertan.....	121
VI.3. Faktorok kiválasztása	124
VI.4. Klaszteranalízis elkészítése.....	129
VI.5. A tényleges adatok alapján elkészített klaszteranalízis.....	138
VI.6. A két klaszter magyarázata	146
VII. Következtetések, javaslatok.....	151
VIII. Új és újszerű kutatási eredmények	161
Irodalomjegyzék.....	163
MELLÉKLETEK	172

Ábrák listája

1. ábra	Földreform fázisai Latin-Amerikában	20
2. ábra	A gazdaságok üzemméret szerinti megosztása	45
3. ábra	A gazdaságok számának alakulása az Európai Unióban 1967-2005. között (ezer db)	49
4. ábra	A piac gazdaság keretei közötti földhasználat (földkoncentráció)	51
5. ábra	A mezőgazdasági háztartások jövedelemforrásai	54
6. ábra	Német farmok jövedelme Lorenz-görbéje	55
7. ábra	A CAP kiadások alakulása	58
8. ábra	Farmok számának változása tulajdonviszony szerint	60
9. ábra	A farmjövedelmek alakulása USA-ban	62
10. ábra	Magyarország erdőterületének változása 1997-2006. között	69
11. ábra	A mezőgazdasági termelés üzemi-vállalati keretei	73
12. ábra	Az egyéni gazdaságok gazdálkodás célja szerinti számszerű megoszlása és arányai, 2005.	73
13. ábra	Egyéni gazdaságok átlagos földterülete	77
14. ábra	Gazdasági szervezetek átlagos földterülete	81
15. ábra	Az állami gazdaságok és szövetkezetek átalakulása	86
16. ábra	A klaszteranalízis végeredménye	132
17. ábra	Az 1. klaszter országai, a klaszterátlagtól való eltérése	134
18. ábra	A 3. klaszter országai, a klaszterátlagtól való eltérése	136
19. ábra	A 4. klaszter országai, a klaszterátlagtól való eltérése	138
20. ábra	A 5. klaszter országai, a klaszterátlagtól való eltérése	139
21. ábra	A klaszteranalízis végeredménye	142
22. ábra	A klaszterek az egyes kategória szerinti összehasonlítása	146
23. ábra	Korrespondencia analízis grafikus ábrázolása	148

Táblázatok listája

1.táblázat	Az 1945-1947. évi földbirtokreform legfontosabb összefoglaló adatai más aspektusból	26
2.táblázat	A földterület hasznosítás szektorok szerint 1961-ben	28
3.táblázat	A szövetkezeti földek sorsa	35
4.táblázat	A kárpótlás összesített adatai (2004. július)	36
5.táblázat	Az állami és a termelőszövetkezetek átalakításának módjai	39
6.táblázat	EU-15 országaiban a gazdaságot irányítók életkor szerinti megoszlása	47
7.táblázat	Az uniós farmgazdaságok (EU-15) számának változása 1990-2005. között, (1000 darabban)	48
8.táblázat	A gazdaságok számának változás az újonnan csatlakozott országokban (darabban)	50
9.táblázat	A nettó jövedelem alakulása a mezőgazdaságban 2001-2007. között	53
10.táblázat	A többoldalú (pluriactive) és egyoldalú (non-pluriactive) skót háztartások struktúrája, %-ban	56
11.táblázat	Farmok számának változása	61
12.táblázat	A farmot működtetők életkor szerinti megoszlásának változása	62
13.táblázat	A földterület megoszlása művelési ágak szerint (1990-2007.)	68
14.táblázat	A magyar mezőgazdasági üzemek SFH szerinti osztályzása, 2005.	70
15.táblázat	A gazdaságok méretkategóriák szerinti megoszlása Magyarországon 2005-ben, 1000 db	71
16.táblázat	Az ország földterületének használata gazdálkodási formák szerint (május 31.)	75
17.táblázat	Az egyéni gazdaságok által használt átlagos földterület művelési áganként	76
18.táblázat	Egyéni gazdaságok száma a földterület nagysága szerint (ezer db)	76
19.táblázat	Az egyéni gazdaságok főbb jellemzői	78
20.táblázat	A gazdálkodók számának megoszlása az egyéni gazdaságokban korcsoportok szerint, nemenként, 2000., 2003., 2005.	80
21.táblázat	Gazdálkodó szervezetek számának változása	80
22.táblázat	A gazdasági társaságok által használt átlagos földterület művelési áganként	81
23.táblázat	A gazdasági szervezetek főbb jellemzői	82
24.táblázat	Átlagos földárak az Európai Unióban 1995-2004., €/ha	92

25.táblázat	A földhöz kapcsolódó tranzakciós díjak és adók néhány európai ország esetében	94
26.táblázat	A földbérleti díj a föld árában, %-ban	95
27.táblázat	Átlagos földárak az új tagállamokban 2000-2004., €/ha	104
28.táblázat	Földtranzakciók 1991-1999. között Lengyelországban (1000 ha-ban)	106
29.táblázat	Az NFA vagyonához tartozó termőföldek szerkezete	113
30.táblázat	Az eredeti felmérés országai	121
31.táblázat	Új országok a felmérésben	121
32.táblázat	Rotált komponens mátrix	127
33.táblázat	Rotált komponens mátrix	128
34.táblázat	Rotált komponens mátrix	129
35.táblázat	Rotált komponens mátrix	130
36.táblázat	A hierarchikus klaszteranalízis végeredménye	131
37.táblázat	A klaszteranalízis tesztjei (ANOVA)	131
38.táblázat	A klaszteranalízis eredménye szerinti országbesorolás	132
39.táblázat	A klaszterközpontoktól való távolság	133
40.táblázat	Rotált komponens mátrix	141
41.táblázat	A klaszteranalízis tesztjei (ANOVA)	141
42.táblázat	A klaszterközpontoktól való távolság	142
43.táblázat	A valós birtokstruktúra szerinti klaszterek	143
44.táblázat	A. klaszterbe tartozó országok mutatói	144
45.táblázat	B. klaszterbe tartozó országok mutatói	144
46.táblázat	C. klaszterbe tartozó országok mutatói	145
47.táblázat	D. klaszterbe tartozó országok mutatói	145
48.táblázat	E. klaszterbe tartozó országok mutatói	145
49.táblázat	Korrespondencia-tábla	147
50.táblázat	Korrespondencia összefoglaló tábla	147
51.táblázat	Wilks-féle Lambda	148
52.táblázat	A klaszteranalízis eredménye	149
53.táblázat	Az országok klaszterbesorolása	150